

รายงานวิจัย

ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอนที่มี ผลต่อเจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาลของนักศึกษา หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

ณัฐสุรางค์ บุญจันทร์** ถนอมขวัญ ทวีบุรณ์*** สมจินต์ เพชรพันธุ์ศรี**

*The teaching-learning environmental factors which affect
attitudes towards nursing profession of nursing students,
Faculty of Nursing, Mahidol University.*

*Natsurang Boonchun**
Thanomkwan Thaweboon***
Somjin Pechpansi***

บทคัดย่อ : การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอนที่มีผลต่อเจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาลของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ชั้นปีที่ 2, 3 และ 4 จำนวนทั้งสิ้น 300 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงและหาความเชื่อมั่น ผลการวิจัยพบว่า

1. ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอนมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ในรายด้านพบว่าสภาพแวดล้อมด้านอาจารย์และด้านเพื่อนมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านหลักสูตร ด้านหอพัก และด้านสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง

2. เจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาลของนักศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับดี ส่วนในรายด้านได้แก่ ด้านลักษณะวิชาชีพ ด้านการปฏิบัติงานและด้านค่านิยมของวิชาชีพ อยู่ในระดับดีเช่นกัน

3. นักศึกษาชั้นปีที่ 2, 3 และ 4 มีเจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาลโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และพบว่าค่าเฉลี่ยด้านลักษณะวิชาชีพ ด้านการปฏิบัติงานและโดยรวมทุกด้านของเจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาลของนักศึกษาชั้นปีที่ 4 ดีกว่านักศึกษาชั้นปีที่ 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านค่านิยมทางวิชาชีพ พบว่านักศึกษาชั้นปีที่ 4 ดีกว่านักศึกษาชั้นปีที่ 2 และ 3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางการเรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับเจตคติ ต่อวิชาชีพการพยาบาลอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.001

คำสำคัญ : สภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอน / นักศึกษาพยาบาล / เจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาล

* ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสมาคมศิษย์เก่าพยาบาลศิริราชฯ

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาการพยาบาลรากฐาน คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

*** รองศาสตราจารย์ ภาควิชาการพยาบาลรากฐาน คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

Abstract : The purpose of the study was to find the teaching-learning environment factors which affect the attitudes towards nursing profession of nursing students in the Faculty of Nursing, Mahidol University. The systematic sampling subjects were 300 nursing students in the second, third and fourth year. The questionnaires were implied to data collection.

The findings were as follows:

1. The teaching-learning environment factors were in the moderate level. Factors concerning the nursing instructors faculty as well as the companions were in the good level while the curriculum, dormitory and facilities were in the moderate level
2. The attitudes towards nursing profession were in the good level. the attitudes towards professional characteristics, professional nursing practice as well as professional values were in the good level.
3. The attitudes towards nursing profession of the students in the second, third and fourth year were significant different ($p < .001$). The attitudes towards professional nursing characteristics, professional nursing practice and nursing profession of the fourth year were significant better than the second year, ($p < .05$) and also were significant better than the second and third year students ($p < .05$) concerning professional values .
4. There were significant positive correlation between the teaching-learning environmental factors and attitude towards nursing profession ($p < .001$)

Key words : the teaching-learning environment / nursing students / attitudes towards nursing profession.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิชาชีพการพยาบาลได้ให้ความสำคัญของเจตคติต่อวิชาชีพเป็นอย่างมาก จะเห็นได้จากปรัชญาการศึกษาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตในสถาบันต่าง ๆ เช่น คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล¹ มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถแก้ปัญหาสุขภาพอนามัยแก่ผู้รับบริการได้อย่างถูกต้องเหมาะสม มีเจตคติที่ดี มีความสำนึกและรับผิดชอบต่อสังคมและวิชาชีพการพยาบาล..." ทั้งนี้ เชื่อว่าการที่นักศึกษาพยาบาลมีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพจะช่วยให้มีใจรักในวิชาชีพ มีความรับผิดชอบต่อผู้รับบริการในการปฏิบัติการพยาบาล และรับผิดชอบต่อวิชาชีพเมื่อสำเร็จการศึกษาแต่จากสถิติข้อมูลการผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรี

หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล พบว่าสถิติการลาออกกลางคันของนักศึกษาพยาบาลมีต่อเนื่องทุกปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2537-2540 มีจำนวน 17 คน พ.ศ. 2538-2541 มีจำนวน 18 คน และ พ.ศ. 2539-2542 มีจำนวน 22 คน²

นักศึกษาส่วนหนึ่งให้เหตุผลว่าตนเองไม่เหมาะกับการเป็นพยาบาลไม่ชอบงานพยาบาล นักศึกษาบางคนไม่พร้อมที่จะฝึกปฏิบัติงานหอผู้ป่วย กุลยา ตันติผลาชีวะและคณะ³ ศึกษาสาเหตุของการลาออกจากวิทยาลัยพยาบาลกลางคันของนักศึกษาพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ในระหว่าง ปีการศึกษา 2529-2533 ที่สำคัญอันดับหนึ่งคือการมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อวิชาชีพจากการวิจัยของ อารีวรรณ กลั่นกลิ่น⁴

การพยาบาลของนักศึกษา ซึ่งผลการศึกษาคั้งนี้ น่าจะมีข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างมากต่อผู้บริหาร อาจารย์และผู้เกี่ยวข้องในการนำไปปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในคณะฯ ให้เอื้อต่อการสนับสนุน และส่งเสริมให้นักศึกษามีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ การพยาบาล อันจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการยึดเหนี่ยวบุคคลไว้ไม่ให้ละทิ้งวิชาชีพและนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ เพื่อให้มีความพร้อมในการเป็นพยาบาลที่ดี มีใจรักในวิชาชีพ เต็มใจและพึงพอใจในการให้การพยาบาลอย่างมีคุณภาพแก่สังคมส่วนรวมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาความคิดเห็นนักศึกษาต่อปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอน
2. เปรียบเทียบเจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาลของนักศึกษาชั้นปีที่ 2, 3 และ 4
3. ศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอนที่มีต่อเจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาลของนักศึกษา

สมมติฐาน

1. เจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาลของนักศึกษาชั้นปีที่ 2, 3 และ 4 แตกต่างกัน
2. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอนสัมพันธ์ทางบวกกับเจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาลของนักศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research)

กลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 2, 3 และ 4 ปีการศึกษา 2543 จำนวน 300 คน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ (Systemic sampling) กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน ในแต่ละชั้นปีตามรหัสประจำตัวนักศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ชุดที่ 1 แบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคลของนักศึกษา เช่น ชั้นปีที่ศึกษา คะแนนเฉลี่ยสะสม เหตุผลเลือกเข้าศึกษาในคณะฯ เป็นต้น

ชุดที่ 2 แบบสอบถามปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอน ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเองประกอบด้วยด้านหลักสูตร อาจารย์ เพื่อน หอพัก สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนของนักศึกษา ลักษณะคำตอบเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ เป็นจริงมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

ชุดที่ 3 แบบสอบถามเจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาล ผู้วิจัยดัดแปลงจากแบบวัดเจตคติต่อวิชาชีพของพัฒน์วดี เสรินทวัฒน์ และจริยวัตรคมพยัคฆ์ โดยศึกษา 3 ด้าน คือ ด้านค่านิยมทางวิชาชีพ ด้านลักษณะวิชาชีพและด้านการปฏิบัติงาน ลักษณะคำตอบเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

การหาคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามชุดที่

2 และ 3 ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ และหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลจากคณบดีคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งแจ้งวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้กลุ่มตัวอย่างทราบเพื่อขอความร่วมมือในการวิจัยและแจ้งการพิทักษ์สิทธิ์แก่กลุ่มตัวอย่าง โดยการรักษาข้อมูลที่ได้เป็นความลับและใช้ในการวิจัยเท่านั้น ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามตามรายชื่อรหัสนักศึกษาที่ได้สุ่มตัวอย่างไว้ ในชั้นปีที่ 2, 3 และ 4 ให้ได้ครบตามจำนวนที่กำหนดไว้ นำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรม SPSS/PC⁺ ดังนี้

1. แจกแจง ความถี่และหาค่าร้อยละของข้อมูลส่วนบุคคล
2. หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอนและเจตคติฯ
3. แปลผลค่าเฉลี่ยของคะแนนแบบสอบถามชุดที่ 2 และ 3 ตามเกณฑ์ ดังนี้
3.60–5.00 อยู่ในเกณฑ์ เหมาะสมมาก/ดี
2.60–3.59 " ปานกลาง
1.00–2.59 " ต้องปรับปรุง /ไม่ดี
4. เปรียบเทียบเจตคติของนักศึกษา ชั้นปีที่ 2, 3 และ 4 ที่มีต่อวิชาชีพการพยาบาลในแต่ละด้านโดยใช้ ANOVA และทดสอบคู่ย่อย

โดยวิธีของเซฟเฟ

5. หาค่าความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอนและเจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาลในแต่ละด้าน โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

ผลการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีคะแนนเฉลี่ยสะสมอยู่ระหว่าง 2.51-3.00 (ร้อยละ 61.7) เหตุผลที่ศึกษาในคณะพยาบาลศาสตร์ คือหางานทำได้ง่าย (ร้อยละ 28.6)
2. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.48, S.D. = 0.45$) ในรายด้านพบว่าสภาพแวดล้อมด้านอาจารย์และด้านเพื่อน มีความเหมาะสมระดับมาก ($\bar{X} = 3.69$ และ $3.68, S.D. = 0.54$ และ 0.51 ตามลำดับ) ด้านหลักสูตรด้านหอพักและด้านสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีความเหมาะสมระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.54, 3.30$ และ $3.26, S.D. = 0.49, 0.61$ และ 0.53 ตามลำดับ)
3. นักศึกษาพยาบาลมีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพการพยาบาล ($\bar{X} = 3.95, S.D. = 0.37$) ส่วนในรายด้าน พบว่า นักศึกษามีเจตคติด้านลักษณะวิชาชีพ ด้านการปฏิบัติงานและด้านค่านิยมทางวิชาชีพระดับดี ($\bar{X} = 4.24, 4.11$ และ $3.62, S.D. = 0.51, 0.50$ และ 0.41 ตามลำดับ)
4. เปรียบเทียบเจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาลของนักศึกษา พบว่านักศึกษาระดับชั้นปีที่ 2, 3 และ 4 มีเจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาลโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

ระดับ .001 และในรายด้านพบว่าทั้ง 3 ด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 0.01 ตามลำดับ

เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ตามวิธีของเซฟเฟ่ พบว่า นักศึกษาปีที่ 4 มีเจตคติด้านลักษณะวิชาชีพ ด้านปฏิบัติงาน และโดยรวมของดีกว่านักศึกษาชั้นปีที่ 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนด้านค่านิยมทางวิชาชีพ นักศึกษาชั้นปีที่ 4 มีเจตคติดีกว่านักศึกษาชั้นปีที่ 2 และ 3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอนโดยรวมและรายด้านทุกด้าน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับเจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาลโดยรวมและรายด้านทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอนด้านอาจารย์ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับเจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาลโดยรวมสูงสุด ($r = 0.440$, $p < 0.001$) ขณะที่ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางการเรียน ด้านหอพักมีความสัมพันธ์ทางบวกกับเจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาลโดยรวมต่ำสุด ($r = 0.360$, $p < 0.001$)

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญในการอภิปราย ดังนี้

1. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอนที่มีผลต่อเจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาล พบว่านักศึกษาที่รับรู้ต่อสภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอนอัน ได้แก่ อาจารย์ เพื่อน

หลักสูตร หอพัก สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีความเหมาะสมมาก จะมีเจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาลมากด้วย ซึ่งบราวน์ (Brown) อ้างตามล่าเนาวิ ขจรศิลป์⁷ กล่าวว่าปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมภายในสถาบันอุดมศึกษา ได้แก่ กลุ่มเพื่อน ที่พักอาศัย อาจารย์ และการศึกษาในชั้นเรียนมีอิทธิพลต่อการพัฒนานักศึกษานักศึกษาได้รับการพัฒนาจากปฏิกริยาระหว่างนักศึกษากับความกดดันของสภาพแวดล้อม จึงทำให้เกิดคุณและโทษต่อนักศึกษา สภาพแวดล้อมที่ให้คุณแก่นักศึกษาเป็นสภาพแวดล้อมที่สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษา มีความสมดุลระหว่างการสนับสนุนกับการทำลาย ความเป็นมิตร มีความช่วยเหลือที่เอื้อต่อการศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับสภาพแวดล้อมที่มีความสอดคล้องกันย่อมก่อให้เกิดผลในทางบวก ก่อให้เกิดความพึงพอใจและมีอิทธิพล ให้เกิดเจตคติที่ดีต่อสภาพแวดล้อมนั้น⁷ ทั้งนี้จากการวิจัยอธิบายได้ว่าด้านสภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอน เป็นปัจจัยที่มีผลต่อเจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาลของนักศึกษา ดังนี้

1.1 ด้านอาจารย์ พบว่านักศึกษามีอาจารย์ที่ดีต่อวิชาชีพพยาบาล ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการที่นักศึกษาชั้นปีที่ 2, 3 และ 4 ส่วนใหญ่มีโอกาสพบกับอาจารย์ทั้งในการเรียนการสอน และกิจกรรมต่าง ๆ ที่คณะฯ ได้จัด เช่น งานไหว้ครู งานกีฬา และอื่น ๆ จึงมีส่วนทำให้อาจารย์มีความใกล้ชิดกับนักศึกษา ทำให้อาจารย์มีความสัมพันธ์อันดีกับนักศึกษา อาจารย์เปิดโอกาสให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นและซักถาม มีความรับผิดชอบต่อการสอนและแนะนำแหล่งข้อมูลในการค้นคว้า สอดคล้องกับ

การศึกษาของสุปราณี อัครเสรี และคณะ¹¹ พบว่านักศึกษาประเมินว่าอาจารย์มีความรู้ความสามารถในการสอนอยู่ในระดับดี มีความสนใจต่อการสอน มีเจตคติที่ดีต่อนักศึกษา มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ เป็นแบบอย่างที่ดีต่อนักศึกษา จึงอาจกล่าวได้ว่าอาจารย์เป็นผู้มีอิทธิพลอย่างมากต่อการปลูกฝังเจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาลให้กับนักศึกษาโดยตรง อาจารย์มีอิทธิพลอย่างมากต่อความเชื่อ ความรู้สึกนึกคิดของนักศึกษาตลอดการศึกษา และเป็นผู้ที่ทำให้นักศึกษาเกิดความพึงพอใจในการเรียน หากนักศึกษาได้เห็นแบบอย่างที่ดี นายกย่องก็จะเป็นตัวกระตุ้นให้นักศึกษาได้ชื่นชมและซึมซับรับไปปรับเป็นพฤติกรรมของตนได้ โดยไม่ต้องสอนหรือบังคับใด ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจารย์ที่สอนทางคลินิก¹² นักศึกษาสามารถเรียนรู้ได้ดีเมื่อเกิดความไว้วางใจและมองเห็นอาจารย์เป็นตัวอย่างในการแสดงบทบาทด้านวิชาชีพ ถ้าอาจารย์มีเจตคติที่ดีต่อการพยาบาล นักศึกษามักจะมีเจตคติที่ดีตามไปด้วย สอดคล้องกับการศึกษาของ ศิริรัตน์ สุภิธร และคณะ¹³ พบว่านักศึกษาพยาบาลรู้ว่าอาจารย์พยาบาลขณะสอนภาคปฏิบัติ มีพฤติกรรมความเอื้ออาทรโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการให้ความรู้ความสามารถ ด้านความไว้วางใจ ด้านการมีจิตสำนึกทางจริยธรรมและด้านการยึดมั่นผูกพัน

1.2 ด้านเพื่อนพบว่า นักศึกษามีเพื่อนที่ดีจะมีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพพยาบาล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเพื่อนมีส่วนถ่ายทอดประสบการณ์ การเรียนรู้ ความรู้สึกนึกคิด ด้านเจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาล นักศึกษามีความอบอุ่นใจเมื่ออยู่ในกลุ่มเพื่อน มีเพื่อนสนิทที่ไว้ใจหรือ

ปรับทุกข์ได้ กลุ่มเพื่อนมีความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกันสนใจ ให้กำลังใจในเรื่องต่าง ๆ สร้างแรงจูงใจ และเจตคติต่อการเรียน นักศึกษาส่วนใหญ่จะมีอายุระหว่าง 19-21 ปี จัดเป็นวัยรุ่นตอนปลาย ซึ่งการคบเพื่อนเป็นเรื่องที่สำคัญสำหรับวัยรุ่น วัยรุ่นต้องการพึ่งพาและได้รับการประดับประคองด้านจิตใจ ต้องการให้เพื่อนเข้าใจและยอมรับการกลัวเพื่อนทอดทิ้งและไม่ให้รวมกลุ่มจึงทำให้นักศึกษาพยายามปรับตัวให้เป็นที่ยอมรับ ทำให้อยู่ตามเพื่อนและเลียนแบบเพื่อน ทั้งท่าทาง การแต่งกาย ความคิด และค่านิยมต่าง ๆ ซึ่งจินตนา ยูนิพันธ์¹⁴ ให้ทัศนะว่านักศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่จะจับกลุ่มหรือรวมตัวเป็นกลุ่ม เมื่ออยู่ในกลุ่มนักศึกษาจะส่งเสริมการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การประดับประคองจิตใจเมื่อพบกับอุปสรรคและแสวงหาแนวทางปฏิบัติร่วมกัน จึงมีผลต่อแรงจูงใจรวมทั้งความคิดเห็นต่อวิชาชีพด้วย สอดคล้องกับการวิจัยของ นันทนา น้าฝน¹⁵ ที่ศึกษาองค์ประกอบบางประการที่สัมพันธ์กับเอกลักษณ์เชิงวิชาชีพของนักศึกษาพยาบาลพบว่ากลุ่มเพื่อน นักศึกษาพยาบาลร่วมสถาบันเดียวกัน ทั้งที่อยู่ชั้นปีเดียวกันและต่างชั้นปี เป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อเจตคติของนักศึกษาพยาบาลที่สำคัญกลุ่มหนึ่ง

1.3 ด้านหลักสูตร พบว่า นักศึกษาที่ได้รับการเรียนการสอนจากหลักสูตรที่ดี กระบวนการเรียนการสอนที่ดี จะมีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพการพยาบาล ทั้งนี้อาจเนื่องจากนักศึกษาเห็นว่าโครงสร้างและเนื้อหาของสาระของหลักสูตร จัดได้เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษา สำหรับหมวดวิชาเลือกเสรีมิให้

นักศึกษาเลือกเรียนน้อย กิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมการเรียนรู้ของนักศึกษา แต่บางครั้งจัดเวลาให้นักศึกษาศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง (Self study) น้อย¹⁶ ทำให้หลักสูตรเป็นสภาพแวดล้อมที่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งอิลีศรา ชูชาติ¹⁷ กล่าวว่า การจัดการศึกษาที่ดี ผู้เรียนควรมีส่วนร่วมตลอดเวลา ควรจัดให้ผู้เรียนสามารถตัดสินใจเลือกในสิ่งที่เขาต้องการเรียนรู้และรู้ว่าสิ่งที่เขาเรียนรู้ นั้นมีความสัมพันธ์และสำคัญกับชีวิตของเขา นอกจากนี้ กิจกรรมเสริมหลักสูตรที่นักศึกษาเป็นผู้ริเริ่มและกิจกรรมที่ทางคณะฯ จัดให้เป็นรูปแบบที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับสภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องตลอดปีการศึกษา อาทิเช่น พิธีไหว้ครู โครงการส่งเสริมคุณธรรม-จริยธรรมนักศึกษา โครงการพัฒนาผู้นำนักศึกษา ค่ายพุทธบุตรสู่อ้อมอกพระธรรมงานรวมใจครู-ศิษย์งานสานสัมพันธ์น้องพี่ศิริราช งานกีฬาสถาบันพยาบาลแห่งประเทศไทย เป็นต้น มีส่วนส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนานักศึกษาทั้งทางด้านการศึกษา อารมณ์และสังคม การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข การนำธรรมะมาใช้ในชีวิตประจำวัน และการปฏิบัติหน้าที่พยาบาล จึงมีส่วนทำให้นักศึกษามีเจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาลในระดับสูง ซึ่ง สำเนาวิชจรศิลป์¹⁷ กล่าวว่า การทำกิจกรรมของนักศึกษาทำให้นักศึกษามีประสบการณ์ตรงในการทำงานร่วมกับบุคคลอื่น ทำให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ เกิดทักษะในด้านสังคม การควบคุมอารมณ์ การพัฒนาร่างกายและจิตใจสอดคล้องกับการศึกษาระบบการขาดเวลาเข้าสู่วิชาชีพพยาบาลของศิษริน สุสุข¹⁸ พบว่ากิจกรรมเสริมหลักสูตรที่จัด

ขึ้นในสถาบัน เช่นพิธีรับหมวก การรับน้องใหม่ มีส่วนเสริมสร้างเจตคติต่อวิชาชีพด้านค่านิยมในวิชาชีพและการปฏิบัติการพยาบาล

1.4 ด้านห้องพัก พบว่า นักศึกษาที่มีสภาพของห้องพักที่ดี จะมีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพการพยาบาล ทั้งนี้อาจ เนื่องจากลักษณะของวิชาชีพที่มีการฝึกปฏิบัติบนหอผู้ป่วย นักศึกษาส่วนใหญ่พึงพอใจที่ได้อยู่ในห้องพัก เพื่อความสะดวกและปลอดภัย จำนวนนักศึกษาเหมาะสมกับขนาดของห้องพัก ห้องพัก มีความสวยงาม น่าอยู่ มีอุปกรณ์สำหรับออกกำลังกายหรือเล่นกีฬา จึงเป็นโอกาสดีทำให้นักศึกษามีปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อน รุ่นพี่ รุ่นน้องในหลาย ๆ ลักษณะ ทำให้เกิดความใกล้ชิดมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทั้งในด้านการเรียน ด้านการดำเนินชีวิต จึงมีผลต่อเจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาล สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และคณะ¹⁹ ได้ให้ข้อคิดเห็นว่าห้องพักเปรียบเสมือนบ้านที่นักศึกษาได้มาอยู่และเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ช่วยให้นักศึกษาได้รู้จักตนเองพัฒนาความสามารถทางด้านสังคมในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ซึ่งก่อให้เกิดความรัก ความเข้าใจในมนุษย์ ส่งผลให้นักศึกษาพัฒนาทางด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม และคุณธรรม ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของวิชาชีพการพยาบาล อย่างไรก็ตามการที่นักศึกษามีความคิดเห็นว่าห้องพักมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมระดับปานกลาง อาจเนื่องจากนักศึกษาต้องการให้จัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ สถานที่สนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ และอุปกรณ์อำนวยความสะดวก เช่น โต๊ะ เก้าอี้

อย่างเพียงพอ¹⁶ ซึ่งลำเนาวิ ขจรศิลป์¹⁷ กล่าวว่า หอพักเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่ช่วยให้สถาบันการศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในการผลิตบัณฑิต ควรเป็นที่พักอาศัยที่ให้ความสะดวกสบาย และปลอดภัย ตัวแปรที่ทำให้เกิดความตึงเครียดในหอพัก ทำให้นักศึกษามีเจตคติที่ไม่ดีต่อสถาบันได้ อาจหมายถึงหอพักที่มีขนาดใหญ่ มีจำนวนชั้นมาก จำนวนนักศึกษาในแต่ละห้องมีมาก การขาดความรู้สึกร่วมเป็นส่วนตัวของนักศึกษารวมทั้งขาดผู้รู้มาจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการพัฒนานักศึกษา

1.5 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนของนักศึกษา พบว่า นักศึกษาที่ได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่ดี จะมีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพการพยาบาล ทั้งนี้ เพราะสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสิ่งสนับสนุนทางการศึกษาที่มีความสำคัญในยุคปัจจุบันเกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนการสอนตามหลักสูตร โดยเฉพาะหมวดวิชาชีพที่ส่งเสริมให้นักศึกษาคิดเป็นทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น¹ ควรจัดหาวัสดุอุปกรณ์และสถานที่ให้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับการเรียนการสอน ซึ่งสภาพแวดล้อมทุกอย่างควรเอื้อต่อการเรียนการสอน เช่น สภาพห้องเรียนเอื้อต่อการทำกิจกรรมกลุ่ม เพื่อช่วยให้นักศึกษาได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ มีห้องสมุดที่มีประสิทธิภาพที่เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลทางวิชาการทั้งเอกสารและอิเล็กทรอนิกส์ โดยมีสัดส่วนเพียงพอกับจำนวนนักศึกษา อีกทั้งอุปกรณ์การเรียนการสอนต้องทันสมัย เช่น เทคโนโลยีทางการศึกษาและเทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ และการบริหารที่คล่องตัว สะดวก รวดเร็ว ไม่ซับซ้อน และไม่เสียเวลาในการจัดการ นักศึกษาสามารถเข้าถึงได้ตลอดเวลา²⁰ ทั้งนี้อธิบาย ได้ว่าการที่คณะฯ

จัดการศึกษาหลายหลักสูตรจำนวนนักศึกษามาก การใช้สถานที่เช่น ห้องเรียน ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการจะมีการหมุนเวียนกันใช้อย่างเต็มที่ บางครั้งอาจไม่พอเพียง¹¹ จึงเป็นสภาพแวดล้อมที่มีความเหมาะสมระดับปานกลางได้ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษาจะต้องมีสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ของนักศึกษา⁷ ทำให้นักศึกษาเกิดความพึงพอใจในสถาบันการให้บริการเป็นที่พึงพอใจแก่นักศึกษา สามารถทำให้นักศึกษามีความรู้สึที่ดีเยี่ยมก่อให้เกิดผลในทางบวกและมีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพการพยาบาลได้

2. เจตคติของนักศึกษาที่มีต่อวิชาชีพการพยาบาล ในภาพรวม และรายด้าน คือ ด้านลักษณะวิชาชีพ ด้านการปฏิบัติงาน และด้านค่านิยมทางวิชาชีพ อยู่ในระดับดี ทั้งนี้อาจเนื่องจากการที่นักศึกษาเลือกเรียนในคณะเดียวกันย่อมมีความนึกคิด เจตคติ ต่อวิชาชีพที่คล้ายคลึงกัน โดยนักศึกษาส่วนใหญ่ให้เหตุผลในการเลือกเรียนที่คณะฯ เพราะสำเร็จแล้วหางานทำได้ง่าย (ร้อยละ 28.6) สอดคล้องกับปัญหาภาวะเศรษฐกิจของประเทศที่บัณฑิตบางสาขาสำเร็จการศึกษาแล้วหางานทำไม่ได้ นอกจากนี้สภาพแวดล้อมและสังคมความเป็นอยู่ของนักศึกษาอาจมีส่วนส่งเสริมให้นักศึกษามีการพัฒนาบุคลิกภาพและเจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาล โดยวิธีการจัดการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้ได้รับทราบข้อมูล และมีประสบการณ์การฝึกปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพการพยาบาล นักศึกษาเกิดความเข้าใจในวิชาชีพการพยาบาลมากขึ้น เห็นว่าวิชาชีพการพยาบาลทำให้เข้าใจชีวิตได้ดีขึ้น ทำให้เกิดความภาคภูมิใจที่ได้ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์มีประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม ซึ่ง

น่าจะเป็นประสบการณ์ที่ดี นักศึกษาเกิดความพึงพอใจ จึงเกิดเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพการพยาบาล

เมื่อเปรียบเทียบเจตคติพบว่านักศึกษาชั้นปีที่ 4 มีค่าเฉลี่ยคะแนนเจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาลโดยรวมและรายด้าน ดีกว่านักศึกษาชั้นปีที่ 2 และ 3 อย่างมีนัย สำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้เนื่องจาก นักศึกษาชั้นปีที่ 4 มีความคิดเห็นสอดคล้องกับคุณลักษณะวิชาชีพการพยาบาล ลักษณะการปฏิบัติการพยาบาล และค่านิยมทางวิชาชีพการพยาบาล ยอมรับคุณลักษณะที่วิชาชีพการพยาบาลพึงมี ซึ่งเป็นคุณลักษณะทางบวก นักศึกษาชั้นปีที่ 4 มีความรู้ความเข้าใจทางภาคทฤษฎีได้รับประสบการณ์ในวิชาชีพการพยาบาลจากการเรียนภาคปฏิบัติ มีประสบการณ์ตรงกับการปฏิบัติการพยาบาล มีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองในการช่วยเหลือผู้ป่วย การดูแลสุขภาพบุคคลทั่วไป จึงมีความเข้าใจในลักษณะของวิชาชีพการพยาบาลและการปฏิบัติงานพยาบาล ทำให้นักศึกษาเห็นถึงคุณค่าของตนเอง และวิชาชีพมากขึ้น รวมทั้งได้เรียนรู้และปฏิบัติงานร่วมกับทีมสุขภาพ ซึ่งน่าจะได้รับการประสบการณ์ที่ดี จึงมีส่วนทำให้นักศึกษาชั้นปีที่ 4 มีความพึงพอใจจึงมีเจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาลดีกว่านักศึกษาชั้นปีที่ 2 และ 3 ซึ่งสอดคล้องกับอัญชลี เวชนิพนานา²¹ ที่ศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติต่อวิชาชีพการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 ปีที่ 3 และปีที่ 4 สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่านักศึกษาชั้นปีที่ 4 มีทัศนคติต่อวิชาชีพพยาบาลดีกว่า และมีความแตกต่างอย่างมีนัย สำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กับนักศึกษาชั้น

ปีที่ 2

การที่นักศึกษาชั้นปีที่ 3 มีเจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาลแตกต่างจากนักศึกษาชั้นปีที่ 2 แต่ไม่พบว่าดีกว่าชั้นปีที่ 2 นั้น อาจเนื่องจากการจัดการเรียนการสอนในชั้นปีที่ 3 ที่มีการฝึกปฏิบัติการพยาบาลบนหอผู้ป่วย นักศึกษายังเรียนรู้หรือมีประสบการณ์เกี่ยวกับวิชาชีพการพยาบาลน้อย ขาดความมั่นใจในการปฏิบัติงานยังไม่เข้าใจในลักษณะวิชาชีพ บทบาทการพยาบาล รวมทั้งค่านิยมทางวิชาชีพมากนัก เกิดความคับข้องใจ ประกอบกับลักษณะการจัดการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้นักศึกษามีความรับผิดชอบสูง¹⁶ เช่นการมอบหมายทำรายงาน มีการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองจากตำรา วารสาร มีการฝึกปฏิบัติการพยาบาลบนหอผู้ป่วยต้องปฏิบัติงานหมุนเวียนในเวรเช้า-บ่าย-ดึก ลักษณะงานอาจไม่เป็นที่ปรารถนา ควบคู่ไปกับการศึกษาเฉพาะกรณี (case study) ซึ่งต้องใช้เวลาและค้นคว้ามาก ทำให้บางครั้งนักศึกษาอาจรู้สึกเมื่อยล้า เกิดความเบื่อหน่าย ไม่เป็นที่พึงพอใจ อาจทำให้นักศึกษามีเจตคติต่อวิชาชีพพลดลง จึงทำให้เจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาลไม่อยู่ในระดับที่ดีกว่าชั้นปีที่ 2 สอดคล้องกับผลการประเมินหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล¹¹ พบว่าจากลักษณะของวิชาชีพที่ต้องปฏิบัติหมุนเวียนทั้งเวรเช้า-บ่าย-ดึก จัดว่าเป็นวิชาชีพที่ต้องรับผิดชอบอย่างมาก และต้องทำงานอย่างหนัก จึงทำให้เจตคติต่อวิชาชีพพลดลงได้

ข้อเสนอแนะ

1. เปิดโอกาสให้นักศึกษาทุกชั้นปีมี

ส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ดูแลและจัดกิจกรรมภายในหอพักมากขึ้น เพื่อเสริมสร้างบรรยากาศการใช้ชีวิตภายในหอพัก รวมทั้งมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่ส่งเสริมการศึกษาภายในหอพัก เช่น ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

2. ควรจัดบรรยาย ให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับวิชาชีพการพยาบาลรวมทั้งประชาสัมพันธ์ ยกย่องเกียรติคุณบุคคลในวิชาชีพให้ทราบนักศึกษา โดยเฉพาะนักศึกษาชั้นปีแรก ๆ เป็นการส่งเสริมเจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาลของนักศึกษาด้านค่านิยมทางวิชาชีพ

3. เปิดโอกาสและสนับสนุนให้นักศึกษาทุกชั้นปี ได้ร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ให้กับวิชาชีพการพยาบาลและต่อสังคม เช่น กิจกรรมพิเศษที่เกี่ยวข้องกับทีมสุขภาพ กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ โครงการเยี่ยมผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์ เป็นต้น เพื่อให้นักศึกษาได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ตระหนักถึงคุณค่าของตนเองภายใต้การปฏิบัติงานโดยใช้ความรู้ทางวิชาชีพ ช่วยเหลือ และบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคม ซึ่งจะส่งเสริมให้นักศึกษาเกิดความภาคภูมิใจ และมีเจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาลด้านค่านิยมทางวิชาชีพ

4. ควรปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนตลอดหลักสูตรให้มีลักษณะบูรณาการทุกรูปแบบและเตรียมความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษา

เอกสารอ้างอิง

1. คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. คู่มือการศึกษา หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต. 2542. 10.
2. หน่วยทะเบียนและประเมินผลการศึกษา. ข้อมูลผลิดภาพการผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรี หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต. คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ปีการศึกษา 2540-2542.
3. กุลยา ตันติผลลาชีวะ, ประกาย จิโรจน์กุล, สาลิกา เมธนาวิณ, สุจริย์ พิณิจ. การลาออกจากวิทยาลัยพยาบาลกลางคั่นของนักศึกษาพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข. วารสารการศึกษาพยาบาล 2536; 4 (1) : 55-67.
4. อารีวรรณ กลั่นกลิ่น. รายงานการวิจัยการพัฒนาทัศนคติของนักศึกษาพยาบาลต่อวิชาชีพการพยาบาล. คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่: 2537.
5. พัฒนาวดี เสรินทวัฒน์ และจรีวิวัตร์ คมพาศย์. ทัศนคติของนักศึกษาพยาบาลต่อวิชาชีพพยาบาล. รายงานการวิจัย คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล : 2531.
6. Ajzen I, Fishbein M. Understanding Attitude and Predicting social Behavior. New Jersey ; Prentice-Hall; 1980. 17-8.
7. สำเนาวิ ขจรศิลป์. มิติใหม่ของกิจการนักศึกษา 2 : การพัฒนานักศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ; 2542. 15,73.
8. Leddy S, Pepper, J M. Conceptual bases of professional nursing. Philadelphia : J.B. Lippincott Co.; 1998. 105.
9. Warner E T, Jones S L, The socialization experience in nursing : An interactive explanation. International Nursing Studies 1981 ; 18(3) : 185-9.
10. รัชณี สินะสนธิ. การนำหลักสูตรแม่บทไปใช้ในทางปฏิบัติ. วารสารการศึกษาพยาบาล. 2535 ; 3 (1) : 28-40.
11. สุปรานี อัทธเสรี และคณะ. การประเมินผลหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. วารสารพยาบาลศาสตร์ 2544 ; 19(3) : 60-72.

12. Tetreault A.I. "Selected Factors Associate with Professional Attitude of Baccalaureat Nursing Students" Nursing Research 1976 ; 25 : 49-53.
13. ศิริรัตน์ สุภีธร และคณะ. ศึกษาการดูแลเอาใจใส่ในกระบวนการเรียนการสอนภาคปฏิบัติของอาจารย์พยาบาล ตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาล : กรณีศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยมหิดล; 2542 .
14. จินตนา ยูนิพันธ์. การเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2527 : 62.
15. นันทนา น้ำฝน. องค์ประกอบบางประการที่สัมพันธ์กับเอกลักษณ์เชิงวิชาชีพของนักศึกษาพยาบาล. วิทยานิพนธ์ดุขุฎิบัณฑิต สาขาบริหารการ ศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร : 2539 .
16. ณัฐสุรางค์ บุญจันทร์, สมจินต์ เพชรพันธุ์ ศรี. ปัจจัยทำนายความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาล คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. วารสารพยาบาลศาสตร์ 2544 : 19(2) : 69-81.
17. อลิศรา ชูชาติและคณะ. เทคนิคการศึกษาเพื่อพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม. นครปฐม : สถาบันพัฒนาสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล ; 2538 23.
18. ศิขริน สุสุข. กระบวนการขัดเกลาเข้าสู่วิชาชีพพยาบาล. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตร์มหาบัณฑิตบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; 2532.
19. สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และคณะ. รูปแบบและกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างบรรยากาศและการใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัยของหอพักนิสิตจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย. รายงานการวิจัย คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย : 2531.
20. ไพฑูรย์ สิ้นลารัตน์. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในระดับบัณฑิตศึกษา. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดอรุณการพิมพ์ ; 2543. 55-6.
21. อัญชลี เวชนินนาท. การสร้างแบบสำรวจเจตคติต่อวิชาชีพพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (จิตวิทยาการศึกษาและแนะแนว) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์; 2525 .

